

LA VOLUNTAT I LA CONSCIÈNCIA EN LA DECISIÓ

Francesc Coloma Molina

Assessor filosòfic i orientador personal (www.luxinitinere.com)

Tot i que la decisió és constantment present en la activitat quotidiana de tota persona, els motius que hi ha darrere de cada decisió són sovint complicats i difícils de definir.

Per estudiar aquesta qüestió podem partir de dues bases teòriques que ens poden aproximar de manera adequada als conceptes de voluntat i consciència com a fonamentals en l'etiologia de la decisió. Una ens arriba de l'ètica d'Aristòtil i l'altra de la primera tòpica de la teoria psicoanalítica freudiana.

En l'Ètica a Nicòmac, Aristòtil proposa el discerniment entre els següents tres tipus d'acte:

- L'**acte voluntari**, que és aquell que es duu a terme per pura voluntat pròpia, és a dir, per voluntat lliure de coacció externa. Un exemple el tindriem en la decisió de desplaçar-nos a un altre lloc pel simple interès propi que tinguem en fer-ho per motius plenament personals.

- L'**acte involuntari**, que és el que s'efectua contra la voluntat pròpia, a causa d'alguna coacció externa, tractant d'evitar un mal major que se'ns imposa com a alternativa altament possible o inclús necessària a l'acte que decidim efectuar per evitar-la. Un exemple molt il·lustratiu el podem veure en el cas del pagament efectuat per recuperar a un ésser estimat en cas de segrest: el pagador no vol pagar al segrestador, però ho fa, coaccionat, per evitar el mal major de la pèrdua del seu ésser estimat.

- L'**acte no voluntari**, que implica conseqüències inesperades per l'autor: aquest, perseguint altres objectius, comet actes no contemplats o inclús no desitjats sense tenir-ne consciència en el moment de prendre la decisió. Tornant al primer exemple, en cas de decidir desplaçar-se a un altre lloc per agafar un objecte, de camí trepitjar a una altra persona sense voler; trepitjar-la haurà estat un acte no voluntari, fet per l'autor però sense consciència ni voluntat per part del mateix,

ja que persegua altres objectius gens relacionats amb l'acte no voluntari.

Aquest discerniment és en principi molt resolutiu a l'hora de qualificar els actes en base a la seva causalitat, però la qüestió es complica si hi introduïm altres consideracions procedents de la teoria psicoanalítica freudiana.

En la Primera Tòpica, Freud defineix el que es podria considerar com tres "zones" de la ment, les quals interactuen de manera complexa en la presa de decisions. Les podem definir de la següent manera:

- El **conscient**, que és on són els records i les consideracions de manera explícita. Quan prenem una decisió, els motius que en podem mencionar són els conscients –tot i que n'hi hagi d'altres, com senyalarem a continuació, dels que no en tinguem constància conscientment-, ja que són els manifestos explícitament.

- L'**inconscient**, on hi romanen els records i les consideracions de les que no en tenim una constància explícita, però que tenen una incidència important en moltes decisions.

- El **preconscient**, que consta d'un mecanisme que articula els records i les consideracions i els seus corresponents components conceptuals entre el conscient i l'inconscient. Segons Freud, l'inconscient (el corpus de continguts que el conformen) es forma per repressió d'aquells records, experiències o consideracions que, essent excessivament difícils d'assimilar per part del subjecte, són reprimides en l'inconscient per part del preconscient, de manera que l'individu les conté en la seva ment però no les pateix conscientment.

El problema dels continguts de l'inconscient és que no deixen de ser-hi i de tenir la seva influència en la conducta de la persona, una influència que té la problemàtica de no ser reconscible conscientment, el que implica que no pot ser

controlable, canalitzable o reprimible per part del subjecte, ja que a nivell conscient –que és el nivell en el que l'individu pot reconèixer i dominar els seus continguts mentals- no és explícitament manifesta. Aquest records inconscients, doncs, tractaran d'incidir en les decisions conscients sense explicitar-se; això es pot donar perquè el preconscious permetrà sorgir al conscient tan sols els elements del record que no evidencien els aspectes dolorosos d'aquest, resultant finalment en aquells actes en que l'individu se sent confús respecte als motius que l'hagin pogut portar a actuar com ho ha fet; aquell freqüent "Per què ho he fet això, si mai n'he sigut partidari?" és un exemple força il·lustratiu del que estem dient.

Vista aquesta estructura de la ment, podem analitzar el concepte de decisió de manera molt més detallada a nivell etiològic, ja que els actes ja no són simplement voluntaris, involuntaris o no voluntaris, sinó que cada acte pot contenir aspectes etiològics atribuïbles a diverses tipologies de les mencionades.

Per comprendre aquesta darrera consideració, podem exposar i analitzar el següent exemple:

Suposem el cas d'una persona que en la seva infància va ser objecte de marginació social a causa del seu baix poder adquisitiu i quedà traumatitzada per aquest motiu, el qual queda reprimat en l'inconscient, ja que constitueix un record excessivament dolorós com per ser reconegut explícitament i assimilat. Més tard, al llarg de la seva vida i per altres motius va adquirint una certa afició a l'estètica i també a la vida urbana.

Avançada la seva vida, ha aconseguit fer-se amb un negoci de cert pes, s'ha comprat varis cotxes luxosos ostentosos i volta força amb ells per la ciutat.

Bé, si li preguntéssim per quin motiu s'ha acurat tant a guanyar forces diners, molt probablement ens respongués que ho ha fet per la seva vocació a la cultura de l'esforç; si

li preguntéssim per què s'ha comprat tants cotxes luxosos ostentosos segurament ens diria que hi ha fet per la seva afició a l'estètica i al disseny; i si li preguntéssim el motiu pel qual volta tant amb els seus cotxes per la ciutat molt probablement ens respongués que és una persona molt dinàmica i li agrada fer vida de carrer.

No obstant, el motiu de fons i de més pes segurament seria el complex que va adquirir en la seva infància a causa de la traumàtica marginació que va patir per la seva inicial manca de poder adquisitiu, que l'ha portat tota la seva vida a dedicar molt esforç a fugir d'aquella condició que, per la dificultat i el dolor que li suposa a aquesta persona explicitar-ne i elaborar-ne degudament el conseqüent record, patirà la pressió del mateix però sense ser-ne conscient. L'individu buscarà motius que pugui reconèixer conscientment, com la seva vocació a la cultura de l'esforç i la seva afició al disseny i a la vida urbana, motius que, si bé poden tenir cert pes en l'etiologia de les seves decisions i comeses vitals, no són pas els motius vertaderament importants.

Per altra banda, hi ha altres possibilitats respecte als actes no voluntaris, que sovint també tenen les seves causes en records o consideracions inconscients. Un exemple fàcil d'entendre el tindriem en la persona que –tornant a l'exemple inicial- al desplaçar-se a un altre lloc trepitja a algú a qui té el desig de fer mal però sense ser capaç de reconèixer tal desig.

Les causes de la decisió, doncs, esdevenen prou complicades en quant els conceptes aristotèlics relacionats amb la voluntat impliquen aquestes dificultats presentades per la teoria psicoanalítica.

Seguint els preceptes del psicoanalista Carl Gustav Jung, cal tenir en compte que fins que l'inconscient no es faci conscient, el subconscient continuarà dirigint la nostra vida i nosaltres l'anomenarem destí.

És per aquest motiu que es va desenvolupar la Psicoteràpia Psicoanalítica, doncs l'antic postulat socràtic "coneix-te a tu mateix" esdevé una tasca tant fonamental com complicada a incorporar-hi els mencionats conceptes psicoanalítics.

A aquestes consideracions cal afegir-hi un altre aspecte molt important respecte al concepte de decisió: l'avaluació i el judici respecte a la decisió aliena.

Avaluar o jutjar les decisions alienes és, per tot el que hem especificat, tant o més complicat que avaluar o jutjar les decisions pròpies, ja que les demés persones estan sotmeses a les mateixes complexitats pulsionals inconscients que nosaltres. A més, el nostre avaluar o jutjar les decisions alienes està tan mateix sotmès a les pressions del nostre inconscient, de manera que al avaluar o jutjar sense dubte estem obeint a pressions pròpies, que ens poden estar portant a fer-ho tendenciosament.

No és casual que en l'àmbit judicial es considerin els mencionats "atenuants" com a justificacions de certes conductes, el que ens pot fer entendre que, en definitiva i per tot el que hem considerat de la teoria psicoanalítica, el subjecte és tant subjecte com objecte de sí mateix i les seves pulsions inconscients.

Decidir, doncs, és quelcom tant fonamental en el desenvolupament de la vida quotidiana com complicat en l'àmbit de l'estudi etiològic.

A fi d'evitar la mala decisió no es tracta tant de resoldre aquestes dificultats analítiques –comesa, al cap i a la fi, utòpica– com de ser conscient de la seva existència.

Entendre's a sí mateix no és tant una tasca epistemològica com autoreflexiva, és a dir, que no remet tant a la definició exacte i pretensiosament veraç de l'etiologia dels actes com al cultiu d'una dinàmica vital basada en la reflexió i l'autoanàlisi.

Vivim en un món en el que -a causa del capitalisme ferotge- som objectes de moltes seduccions propagandístiques, que sovint ens poden portar a decidir en contra dels nostres principis o de les nostres vertaderes necessitats; per això és necessari mantenir l'atenció en tractar de saber qui som i què necessitem, ja que, si bé no aconseguim tenir un ple control del nostre inconscient, podrem tractar d'evitar estar en gran mesura subjectes a influències externes que ens desviïn de la nostra genuïna realització personal.

La reflexió sobre el que un mateix necessita és el que permet contemplar de l'entorn allò que pot ser més profitós per un.

En definitiva, tenint en compte i treballant aquestes complexitats respecte a les nostres decisions i a lavaluació i el judici que fem de les decisions alienes, no sols ens apropiem més a un comportament més fidel a la satisfacció de les nostres genuïnes necessitats, sinó que també facilitarem la convivència en la mesura en que entendrem millor la forma d'actuar de les demés persones, podent ser més comprensius i a l'hora més pedagògics en el nostre tracte.

Sovint, els judicis des de la ignorància resulten desviats de la realitat etiològica dels fets, fent sentir ofeses o incompreses a les persones que puguin ser objecte d'aquests tipus de judicis. És fàcil recórrer a conceptes com la culpa o la maldat a l'hora de jutjar, però aquests conceptes solen estar molt allunyats de les exigències d'un anàlisi rigorós, a més de motivats per temors i altres pulsions d'origen inconscient que escapen a la racionalitat requerida per l'efectuació d'avaluacions justes.

És prou recomanable, doncs, tenir presents aquests conceptes teòrics exposats i treballats al llarg del present article, ja que ens aportaran obertura mental i un criteri més just i assenyat a l'hora de decidir i també de considerar les decisions alienes.

REFERÈNCIES I CITES:

1. Aristóteles. *Ética nicomáquea·Ética eudémica*. Traducción a cargo de Emilio Lledó Íñigo. Primera Edición. Madrid: Ed. Gredos, 1985. ISBN 84-249-1007-9. (Libro III, Capítulo 1).
2. Sigmund Freud. V. La interpretación de los sueños (Parte II). Traducción a cargo de José L. Etcheverry. Segunda edición, Buenos Aires: Ed. Amorrortu, 1984. ISBN 978-950-518-581-8 (Capítulo VII, F. Lo inconciente y la conciencia. La realidad).

